

NFD/ED/KLD

Vår referanse: 26/01037-5
Maria Varteressian,
Saksbehandler: Christina Kullmann
Five
Deres referanse: Avsenders ref
Dato: 04.09.2026

Innspill fra KS til regjeringens arbeid med EUs neste langtidsbudsjett (2028–2034) og norsk deltakelse i Konkurranssevnefondet, politikkvindu 1

- **Norsk deltakelse i EUs nye konkurransevnefond (ECF) vil kunne få stor betydning for kommunesektoren i neste programperiode. Regjeringen bør jobbe for bred norsk deltakelse i fondets første politikkvindu**
- **Europeisk samarbeid har gitt kommuner og fylkeskommuner tilgang til kunnskap, kompetanse, nettverk, teknologi og finansiering som har styrket kommunesektorens evne til å løse samfunnsutfordringer og omstille seg.**
- **EU-programmene bør ses som en integrert del av verktøykassa for kommunesektorens omstilling, på linje med nasjonale virkemidler. Den største gevinsten oppstår når europeiske og nasjonale virkemidler trekker i samme retning. Det bør derfor legges bedre til rette for å utnytte synergiene.**
- **Staten må sikre at økte kostnader knyttet til norsk programdeltagelse ses i sammenheng med nasjonale og regionale virkemidler, for å sikre bred mobilisering og deltakelse i programmene blant kommuner og fylkeskommuner.**
- **Regjeringen må involvere kommunesektoren aktivt i utformingen av norske prioriteringer og ordninger for videre arbeid med deltakelse i Konkurranssevnefondet.**

Hva vil norsk deltakelse i konkurransevnefondet kunne bety for norske kommuner og fylkeskommuner?

Det er viktigere enn noen gang å satse på forskning og innovasjon i kommunal sektor. Det er regionalt og lokalt krisene treffer, og her samfunnsutfordringene skal møtes gjennom nye løsninger og praktisk handling. Demografiske endringer, presset kommuneøkonomi, digital utvikling, økt polarisering og klimautfordringer er blant driverne som krever omfattende omstilling i kommuner og fylkeskommuner.

Omstillingen av Norge og Europa vil bli gjennomført på lokalt og regionalt nivå. For å lykkes må byer, tettsteder og regioner ikke bare anses som forvaltningsorgan, men også som strategiske partnere i å forme, muliggjøre og levere innovasjon og utvikling.

Norske kommuner og fylkeskommuner er tett koblet til utviklingen i Europa gjennom EØS-avtalen. Uavhengig av om Norge deltar i ECF vil EUs konkurransekraftpolitikk påvirke rammevilkårene for norske aktører. Kommunesektoren har gjennom årene dratt mye nytte av europeisk samarbeid. EUs nye mega-fond vil åpne muligheter som kan gi kommunesektoren tilgang til europeiske innovasjonsmiljøer, prosjekter, testarenaer og partnerskap på en helt ny måte. Tapte muligheter ved å stå utenfor et slikt samarbeid vil ikke være mulig å kompensere gjennom nasjonale ordninger alene. For norske kommuner og fylkeskommuner er særlig relevante områder digitalisering, utslippsfri industri, batteri- og hydrogenteknologi, sirkulære verdikjeder, karbonfangst og -lagring, grønn maritim sektor og energiomstilling. Europeiske samarbeidsprosjekter gjør det mulig for kommuner og fylkeskommuner å dele risiko, prøve ut nye løsninger og lære av andre regioner som står overfor de samme utfordringene. De kan også bidra til at kommunesektoren kommer tidligere inn i utviklingen av nye markeder, teknologier og standarder. Ut fra et beredskapsperspektiv bidrar programsamarbeidet til å styrke kommunenes evne til å håndtere framtidige kriser og bygge lokal motstandskraft i samarbeid med europeiske aktører.

Et sentralt nasjonalt grep for å håndtere komplekse samfunnsutfordringer er gjennomføringen av de tre samfunnsoppdragene om sirkulærøkonomi, bærekraftig fôr og “ingen barn og unge utenfor”. For politikkvindu 1 er samfunnsoppdraget om sirkulærøkonomi særlig relevant, der utvikling av industrielle symbioser er et av tre hovedområder. Her jobber alle landets fylkeskommuner med å utvikle sirkulære verdikjeder, gjennom nesten 100 regionale utviklingsprogrammer. Tilgang til ECF vil være helt avgjørende for muligheten til å lykkes med denne satsingen i Norge.

EU-programmene som en integrert del av verktøykassa

Store oppgaver innen areal- og samfunnsplanlegging, transport, vann og avløp, avfall og ressursforvaltning, energitilrettelegging, næringsutvikling, utdanning og regional utvikling krever tilgang til et bredt sett av virkemidler. Gjennom deltakelse i Horisont Europa og EUs samfunnsoppdrag for klimatilpasning, har norske kommuner og fylkeskommuner fått tilgang til europeisk kunnskap, verktøy og nettverk som har vært til hjelp for å håndtere økt risiko for overvann, flom og ekstremvær. Dette har bidratt til bedre planlegging, mer treffsikre investeringer og raskere utvikling av viktige klimatilpasningstiltak. I neste programperiode legges det opp til en tett kobling mellom ECF og Horisont Europa, hvor førstnevnte trolig blir mekanismen som finansierer implementering og oppskalering av Horisont Europa-prosjekter. I kraft av rollen som innovasjons- og implementeringspartnere, testarenaer, offentlige innkjøpere og tilretteleggere for næringsutvikling, kan lokale og regionale myndigheter være bindeleddet mellom ECF og Horisont Europa. Eksempelvis har Innlandet fylkeskommune blitt pekt ut som en pilotaktør for innovasjon (Regional Innovation Valley) som koples til europeisk finansiering og samarbeid. Kommunesektorens nærhet til innbyggere og lokale virksomheter er av stor betydning for å lykkes med Europas satsing på konkurransekraft. Man kan ikke lykkes uten en sterk lokal og regional forankring og medvirkning. Regjeringen bør derfor jobbe for norsk deltakelse i ECF, men sørge for at dette skjer på en måte som ivaretar kommunenes og fylkeskommunenes behov og interesser. I tillegg har nasjonale mobiliseringsvirkemidler stor betydning for at kommunesektoren skal få EU-midler. For en liten norsk kommune kan det være uoverkommelig å forstå kompliserte

søknadsprosesser og oppfylle rapporteringskrav. I det videre arbeidet med Norges tilknytning til EUs programmer bør regjeringen derfor også legge vekt på støtte-, mobiliserings- og kompetanseordninger som gjør det mulig for kommunesektoren å delta bredt, og få godt utbytte av programmene. Av særlig relevans her er Kommunenes samarbeidsarena for forskning (KSF). I tillegg er et tettere samarbeid mellom de nordiske landene et viktig innsatsområde for å styrke norske kommuner og fylkeskommuners posisjon i konkurransen om EU-midler.

Hvilken merverdi vil deltakelse i konkurranseevnefondet ha sammenlignet med nasjonale virkemidler?

EU-programmene fungerer som strategiske utviklingsverktøy og viktig supplement til de nasjonale virkemidlene, som står sentralt for at kommunene skal lykkes med sine omstillingsoppgaver. For eksempel vil realiseringen av en sirkulær økonomi kreve finansiering og smart bruk av virkemidler på tvers av sektorer. Å kople oss opp til konkurranseevnefondet kan spille en viktig rolle for å lykkes med sirkulærøkonomi, og gjøre norske aktører i stand til å levere på krav om bærekraft i EUs indre marked. Norge er allerede tett integrert i EUs programsamarbeid gjennom deltakelse i mange av dagens programmer som foreslås slått sammen til ECF. Deltakelse i europeisk samarbeid gir norske aktører en mulighet til å posisjonere seg i europeiske verdikjeder og det indre marked i en tid der EU satser på å styrke sin konkurransekraft. Europeiske programmer kan dessuten bidra til å dele risikoen ved investeringer i nye løsninger. Den grønne og digitale omstillingen krever betydelige investeringer, samtidig som mange teknologier og løsninger fortsatt er under utvikling. Gjennom europeiske partnerskap kan kommuner og fylkeskommuner teste ut løsninger, hente erfaringer fra andre og redusere risikoen ved å være tidlig ute. For kommuner og fylkeskommuner handler dette blant annet om å kunne koble lokale og regionale næringsmiljøer til europeiske utviklingsløp.

I hvilken grad vil kommuner og fylkeskommuner kunne dra nytte av midlene i fondet?

Mange kommuner har store investeringsbehov på områder som faller innenfor fondets første politikkvindu. Klimatilpasning, vannforvaltning, sirkulærøkonomi, energieffektivisering og naturbaserte løsninger er blant eksemplene. Bruken av fondet avhenger av gode nasjonale virkemidler som mobiliserer bredden av norske kommuner og fylkeskommuner til prosjektdeltakelse. Dette er etter vårt syn ikke godt nok rigget i dag, og vil kreve enda bedre samkjøring mellom fagdepartement og virkemiddelapparat med den nye programstrukturen EU foreslår. Regjeringen bør bidra til at virkemidlene utformes på en måte som gjør dem relevante og tilgjengelige for kommunesektoren.

Konkurranseevnefondet ser ut til å legge stor vekt på regionale innovasjonsøkosystemer, blant annet gjennom koblingen til foreslåtte nasjonale og regionale partnerskapsplaner. Dersom slike planer blir en forutsetning for full tilgang til fondets virkemidler, vil dette kunne få stor betydning for norske prioriteringer og for fylkeskommunenes rolle som regionale utviklingsaktører. Regjeringen bør jobbe for at norske satsinger på konkurransekraft, sirkulærøkonomi og de nasjonale samfunnsoppdragene reflekteres i Norges tilnærming til fondet. ECF bør ikke kun ses som et finansieringsinstrument, men også som et virkemiddel for å styrke lokale og regionale verdikjeder gjennom samarbeid mellom kommuner, næringsliv, forskningsmiljøer og offentlige

aktører. Dette vil kunne bidra til at europeiske investeringer understøtter nasjonale omstillingsmål og skaper større verdi lokalt og regionalt.

Norske kommuner og fylkeskommuner sitter på mange nyttige erfaringer og eksempler fra europeisk samarbeid og deltakelse i EUs programmer. For å sikre at Norge drar mest mulig nytte av fremtidig deltakelse i EUs programmer er det viktig at regjeringen aktivt involverer kommunesektoren i utformingen av norske prioriteringer og ordninger for videre arbeid med deltakelse i Konkurranssevnefondet.

Med vennlig hilsen

Helge Eide
Områdedirektør Samfunn, velferd og demokrati
KS